

Autor: Václav Jan

Část první, třetí, čtvrtá.

*Séf RSHA Heydrich:
„Nepřáteli národa jsou za
prvé jednotlivci, kteří se v
důsledku fyzické nebo
psychické degenerace
odpoutali od přirozených
vazeb národního společenství
a jako pokleslá kategorie
podlidí bez zábran slouží
svým pudům a individuálním
zájmům. Zadruhé to pak jsou
mezinárodní duchovní a
světonázorové síly, jimž náš
národ svým rasovým
základem a svým duševním,
duchovním a politickým
postojem překáží v
uskutečňování jejich cílů.“*

V Čechách a na Moravě tehdy formálně vládl státní prezident Emil Hácha, reprezentující protektorátní autonomii, který ale k výkonu úřadu potřeboval zmocnění Hitlera. Pravomoci prezidenta, stejně jako další zákony a ústavní pořádek, byly kontinuálně převzaty z období první, resp. druhé republiky, pokud jejich duch nebyl v rozporu se smyslem převzetí ochrany území Německou říší. V praktické politice to fungovalo jednoduše tak, že Hácha nemohl v závažných politických úkonech rozhodovat bez dohledu a souhlasu říšského protektora. Ze správního hlediska byla říšská politika v Protektorátu obdobná jako v okupovaných zemích typu Holandska nebo Dánska. Rozdíl byl pochopitelně v tom, že na rozdíl od nich se měly Čechy a Morava do budoucna stát přímou součástí Říše. S tím souvisely dva zásadní aspekty, které začal Heydrich intenzivně řešit ihned po nástupu do funkce. Jednak to byla správní reforma: nový protektor v souladu s názorem Berlína neviděl důvod odkládat sbližování Protektorátu a Říše až na poválečnou dobu, a začal okamžitě pracovat na zásadní reformě, která měla položit základy pro správní strukturu Protektorátu jako plnohodnotné součásti Německa. Ještě při Heydrichově nástupu stále fungoval správní dualismus a složení resortů bylo ve stavu, jaký zavedla druhá republika. Nyní měla být státní správa dána plně do služeb Říše a integrálně s ní sloučena. Heydrich také usiloval o maximální snížení byrokratické zátěže. Výsledkem snahy zjednodušit styk říšského protektora s jednotlivými ministerstvy bylo zrušení prezidia ministerské rady jakožto zbytečného administrativního mezistupně.

Druhou zásadní otázkou bylo postavení obyvatelstva Čech a Moravy jako budoucí součásti Říše, a specifika zacházení s ním v období války. Heydrich okamžitě po nástupu přistoupil k tzv. národní inventuře. Hlavním a jediným ultimativním hlediskem této inventury bylo hodnocení rasové, teprve v rámci dobré rasy bylo možno jednotlivce dále rozlišovat dle jejich inteligence, schopností, charakteru či světonázorového ukotvení. Bylo to v souladu s nacionálněsocialistickou biosofií: smýšlení lze změnit, rasu nikoli. Připustit možnost zmírnění

striktních podmínek rasové kategorizace „budoucích Němců“ nebylo pro nacionální socialisty představitelné vzhledem k jejich víře v zásadní vliv rasových kvalit na budoucnost národa. Přesvědčení o škodlivosti cizorodých rasových prvků, se specifickým důrazem na údajně zhoubný vliv židovského působení v evropském prostoru, vedlo i v případě Protektorátu k jednoznačné prioritě, jíž mělo být dosažení stavu „Judenfrei“.

Heydrich byl přesvědčen, že nepřátelé národa jsou určeni v první rozlišovací rovině už biologicky. Jeho milované dítě, bezpečnostní úřad RSHA, praktikoval biologicky podloženou politiku. Stěžejní protivník hitlerovského Německa, tedy Židovstvo, byl definován především rasově. Rovněž kriminalistika se orientovala na výzkum genetického zatížení ve vztahu k protispolečenskému a parazitnímu chování. Zkoumány byly sklony ke kriminální recidivě v závislosti na aspektech dědičnosti, etnicity, inteligence apod., z čehož měla vycházet strategie účinné prevence zločinnosti a její faktické eliminace.

Většina Čechů byla podle Heydrichova přesvědčení rasově vhodná k plnohodnotnému zařazení do německé krve. S „problematickou“ menšinou českého národa mělo být podle Heydrichových příležitostných úvah zacházeno různě: Dobře smýšlející Češi špatné rasy měli být poněmčeni a postaveni do stejné roviny s Němci, ale pokud možno se neměli dále rozmnožovat. Naopak špatně smýšlející Češi dobré rasy měli být germanizováni a zároveň převychováni, zvažovalo se např. jejich přesídlení do jiných částí Říše, aby byli eliminováni od českého kontextu. Malá skupina, v řádu zlomku procenta, definovaná Heydrichem jako „špatně smýšlející Češi špatné rasy“, měla být přesídlena na dobytá východní území. Fyzicky likvidováni měli být v krajním případě rasově vyhovující elity s vůdčími schopnostmi, které by se odmítly smířit s germanizací a byly by schopny organizovat proti ní účinný odpor. Heydrich tedy viděl v českém prostoru vyhovující lidský potenciál, měl ovšem v sobě hluboko zakořeněnou nedůvěru k aktuálnímu stavu českého národa, příliš zasaženého humanistickými, protiněmeckými a čechoslovakistickými idejemi, a tradičně inklinujícího ke zbabělosti, vypočítavosti a „Schweikismu“. Všechny svoje projevy k tomuto tématu doprovázel ovšem Heydrich upozorněním, že jde o pouhé teorie. Dobře věděl, že vzhledem k celé promyšlené říšské struktuře rasového výzkumu to nebude on, kdo bude v konečném důsledku rozhodovat o budoucnosti Čechů. Pozdější podrobný výzkum Hlavního rasového a osidlovacího úřadu SS v Praze vedl k závěru, že 87,54 % Čechů je vhodných pro přenárodnění, nevhodných k přenárodnění je 12,45 % a osoby rasově nežádoucí tvoří podíl 0,015 %. Lidem z této poslední kategorie, pokud by ještě navíc nezměnili své smýšlení, reálně hrozilo vystěhování na Východ.

*Před pražským Rudolfinem s Albertem
Speerem...*

Přestože Heydrich administrativně prosazoval okamžitá řešení, krotil některé Frankovy unáhlené návrhy na kategorická opatření proti českému národnímu životu s tím, že stěžejní etapa germanizace musí probíhat přirozeně, tedy nejlépe ve vhodné, rozuměj poválečné době. Češi, na rozdíl od protektorátních Němců, nebyli nikdy předmětem programu na eutanazii slabomyslných, který běžel v Říši, než byl začátkem čtyřicátých let Hitlerem zastaven na nátlak zejména církví (např. v USA nebo ve Švédsku probíhaly podobné pokusy ještě celá desetiletí po skončení války).

Heydrich ovšem pokládal rasovou otázku za natolik stěžejní, že souběžně s občasným teoretizováním vyvíjel v tomto směru i řadu praktických aktivit. Praha se z jeho iniciativy stala jedním z center německého rasového výzkumu. Protektor se snažil vytvářet multidisciplinární týmy, složené z předních pražských rasových profesorů, specializujících se na dějiny, medicínu, biologii, rasovou statistiku, rasová práva, antropologii, rasovou hygienu, ekonomiku, a také na slovanská studia. Rovněž inicioval bádání v oblasti česko-německých vztahů za účasti odborníků z obou stran, samozřejmě s důrazem na argumentaci akceptující a prosazující přirozenost německé dominance a žádoucnost germánské budoucnosti českomoravského území.

Heydrich, stejně jako celá okupační správa, stál před nelehkým, ba neřešitelným úkolem. Jak se chovat k Čechům způsobem, který je povede k pozitivnímu vztahu k Říši a k německému národu, do něhož mají koneckonců postupně prolnout, a zároveň účinně eliminovat přirozený

odpor sebevědomé části národa vůči okupaci a zajistit bezproblémové fungování především zbrojního průmyslu? Pokud měl volit mezi dvěma ohledy, tedy na jedné straně potřebou naklonit si Čechy, a na druhé straně nutností podřídit vše aktuální válečné situaci, bezvýhradnou prioritou mu bylo druhé hledisko. Celý válečný konflikt totiž vnímal jako fatální světonázorový zápas, který rozhodne o bytí a nebytí Německa, a potažmo i árijské rasy. Byl přesvědčen, že tento boj leží v nietzscheovské kategorii „mimo dobro a zlo“ a nelze jej vyhrát s ohledem na tradiční morálku, neboť s ní nepočítá ani protivník, jakkoli to předstírá.

V souvislosti s tím Heydrich ostře kritizoval zjednodušené vidění ideového nepřítele pouze v politických a jiných organizovaných skupinách, jako byli komunisté, marxisté či zednáři. Žádal zaměřit se na duchovní síly, které stojí v pozadí a jsou skutečnými hybateli odporu vůči nacionálně socialistické myšlence. Byl přesvědčen, že v konečném důsledku končí stopa vždy u Židovstva. V této souvislosti zaujímal negativní stanovisko i k církvím: „Práci Židovi ulehčuje skutečnost, že stále existují soukmenovci (církve toto smýšlení dokonce podporují), kteří uznávají árijské zákonodárství jen z donucení, a nechtějí chápat základní rasové myšlenky. Zatímco část německého národa začíná být již nyní, dva roky po národně socialistické revoluci, vůči Židům lhostejná, vidíme, že Židé svůj cíl – ovládnutí světa a zničení nordických národů – sledují nadále s veškerou svou houževnatostí“, napsal v roce 1935 do listu *Das Schwarze Korps* v článku „Proměny našeho boje“.

Heydrich ukazuje Prahu Albertu Speerovi. Foceno začátkem prosince 1941 ve funkcionalistické kolonii Baba nad Dejvicemi, která na přítomné Němce dojem neudělala; hleděli dolů na Prahu, která měla být podobné levicové a „krabiciozní“

architektury naopak zbavena, aby z ní bylo „zdravé, výstavné německé město“. Naděje vkládané do rustikalismu a hlavně nového klasicismu sdíleli s protektorátní pražskou plánovací komisí i mnozí čeští architekti, částečně z konjunkturalistických důvodů, ale hlasy o vyčerpánosti funkcionalistické avantgardy se ozývaly už před válkou (většina členů komise byli Češi, předsedou německý architekt Reinhold Niemeyer). Z velkorysých plánů na přestavbu Prahy a vybudování sídlišť v „Heimat“ stylu se nakonec vzhledem k válečnému vývoji nerealizovalo téměř nic.

Jím zřizovaný hlavní bezpečnostní úřad měl jako prioritu číslo jedna redefinovat základní představu nepřítele. Zatímco v liberalistické minulosti byl hlavní veličinou stát, vymezující se tedy proti nepřítelům státu, v nacionálně socialistickém myšlení existuje jedině národ, jehož blahu je podřízeno vše (tedy i stát); a v tomto smyslu potom platilo, že „my známe toliko nepřítele národa. Je stále týž, zůstává stále stejný, je to protivník rasové, národověcké a duchovní substance našeho národa“, jak píše Heydrich ve stejném roce v časopise *Deutsches Reich*.

Heydrich opakovaně varoval před údajnou naivitou mnohých Němců a jejich nepřipraveností na střetnutí s takovými protivníky, jako je světové Židovstvo a bolševické Rusko, kteří byli podle něho schopni použít jakýchkoli prostředků; naopak Němce považoval za příliš objektivní. Prohlašoval, že pokud nacionální socialismus bude brát na nepřítele jakékoli ohledy a projeví přílišnou lidskost, a kvůli tomu nedokáže naplnit své historické poslání, potom mu jako poraženému jeho shovívavost rozhodně nebude přičtena k dobru. Při těchto výtkách používal vůči vlastnímu národu obdobnou rétoriku, jako při svých protektorátních projevech, jen výrazově se poněkud krotil; kde v případě Čechů hovořil o „zbabělosti“, používal v případě Němců výraz „změkčilost“.

Heydrich tedy bezmezně věřil v potenciál německého národa, avšak ke svým současníkům byl v řadě ohledů velmi skeptický a kritický. V tom souzněl s Hitlerem, kterého jako jediného bezvýhradně uctíval. Neměl ovšem vůdcovu schopnost (ani ambici) emočně se na „volk“ napojit, a působit na něj v různých polohách od rozzlobeného otce až po laskavého tatínka. Heydrich byl introvertní asketa, odhodlaný voják a precizní úředník, který nejen od svých podřízených vyžadoval nezištnou oddanost a vysokou výkonnost. Působil jako člověk nevyzpytatelný, ambiciózní, bez zjevných slabin i emocí. Takoví lidé nebývají příliš oblíbení, a Heydrich nebyl výjimkou. Ani mezi svými soukmenovci v Protektorátu nebyl zrovna populární osobností; na druhé straně si určitou popularitu vydobyl mezi částí české veřejnosti, zejména dělnictvem. O tom více v příští kapitole.